

- реф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук.: спец. 03.00.16 «Екологія» / О.О. Ракоїд. — К., 2007. — 21 с.
2. Бутрим О.В. Розвиток і розміщення потенційно небезпечних виробництв у містах України та їх вплив на економіку техногенно-екологічної безпеки.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук.: спец. 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка» / О.В. Бутрим — К., 1999. — 21 с.
 3. Мильков Ф.Н. Класс антропогенных промышленных ландшафтов / Ф.Н. Мильков // Вопросы антропогенного ландшафтоведения. — Воронеж: Изд-во ВГУ, 1972. — С. 5–18.
 4. Уолворк К.Л. Нарушенные земли / К.Л. Уолворк. — М.: Прогресс, 1979. — 269 с.
 5. Закон України «Про охорону земель» № 962-IV від 19 червня 2003 р. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
 6. Охрана природы. Земля. Общие требования к рекультивации земель: ГОСТ 17.5.3.04-83 от 01.07.84. — М.: Изд-во стандартов, 1984. — 10 с.
 7. Рекультивация и использование земель [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mse-online.ru>
 8. Галаган Т.І. Економіко-екологічна оцінка рекультивациі земель (рекомендації) / Т.І. Галаган. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>

УДК 630.90

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЛЯМИ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

В.Ю. Касюхнич
аспірант

Інститут агроекології і природокористування НААН

Розглянуто досвід реформування лісового господарства та формування системи управління землями лісогосподарського призначення в Сполучених Штатах Америки, Канаді та країнах Європейського Союзу. Проаналізовано основні засади державної політики у сфері управління лісовою галуззю різних країн світу.

Ключові слова: *землі лісогосподарського призначення, система, лісове господарство, управління, зарубіжний досвід.*

У процесі становлення ринкових відносин в Україні складаються об'єктивні передумови розв'язання важливої для національної економіки проблеми — пошук резервів підвищення ефективності використання земель лісогосподарського призначення з урахуванням перспектив економічної реформи в Україні. На сьогодні реформування лісового господарства є доволі актуальним для України, лісистість якої майже вдвічі менша від загальноприйнятого у всьому світі нормативу [1]. Також у лісовому секторі знизилась продуктивність лісових екосистем, деградували природно-захисні функції лісових насаджень, виснажились лісоексплуатаційні запаси, тому для України важливим є досвід ефективного використання земель лісогосподарського призначення за кордоном.

Вивченням закордонного досвіду формування системи управління та раціонального використання земель лісогосподарського призначення займалися такі вчені як Л. Полякова, М. Попков, С. Кирилюк, С. Пивовар, А. Бобко, С. Шаренко, А. Савін та багато ін.

У країнах Східної Європи система управління землями лісогосподарського призначення переважно визначається структурою власності на лісові землі та адміністративним устроєм.

Реформування лісового господарства України доцільно здійснювати з урахуванням досвіду Республіки Польща, оскільки за кліматичними умовами і площею польські ліси подібні до українських (лісистість становить 28,5%). Реформування в Республіці Польща почалися п'ятнадцять років тому, і нині лісова галузь є однією з провідних в економіці країни. Питаннями лісового господарства в державі займається відділ охорони лісової природи і ландшафтів, що підпорядковується Міністерству охорони навколишнього середовища. До основних завдань відділу входить розробка нормативних документів, аналіз стану лісів, загальний контроль за діяльністю організацій, що здійснюють лісове і мисливське господарство в державних лісах. Відділу підпорядковується Державний лісовий холдинг «Державні ліси» (Lasy Państwowe), що здійснює господарську

діяльність на 78,3% площі лісів Польщі, які перебувають у державній власності, а 16,3% від загальної площі лісів передано у приватну власність [2].

У Польщі інші методи формування джерел на фінансування галузі. Відповідно до ст. 50 Закону Польщі «Про ліси», всі структурні одиниці «Державних лісів» діють на принципах фінансової самокупності і покривають видатки на свою діяльність за рахунок власних доходів. Із бюджету надходять лише цільові дотації на лісовідновні роботи. Лісове господарство фінансується з Лісового фонду (розпорядник

Генеральна дирекція), що формується з відсотків від прибутку підприємств лісопромислового комплексу та прибутків від продажу деревини, штрафів, відшкодувань збитків юридичними і фізичними особами та ін. Кошти фонду використовуються «надлісництвами» для вирівнювання фінансових можливостей, на адміністративні, наукові цілі та створення лісової інфраструктури [3; 4].

Управління компанією має трирівневу структуру: Генеральна дирекція — регіональні дирекції — надлісництва. У державному управлінні лісовим господарством спостерігається чітка децентралізація владних повноважень. На відміну від України, де право розпоряджатися землями лісогосподарського призначення покладено на обласні адміністрації та органи місцевого самоврядування, у Республіці Польща основні повноваження щодо розпорядження землями лісогосподарського призначення делеговані Генеральній дирекції, яка має право самостійно визначати внутрішню структуру холдингу, у т.ч. і територіальну. Парламент республіки забезпечує правове поле, що визначає порядок лісогосподарської діяльності [4]. Визначення порядку організації, економічне регулювання лісогосподарської діяльності та діяльність державної лісової компанії є зрозумілими і займають значне місце в законодавчих актах.

У Польщі ефективно впроваджується природоохоронна політика. Так, на державному рівні здійснюється просвітницька діяльність та лісівнича пропаганда, метою якої є формування громадської думки про діяльність лісівників та відновлення довіри громадян до державних структур країни. Для вирішення цих питань було створено Державний лісівничий інформаційний центр при лісовому холдингу «Державні ліси», в обов'язки якого входить навчання спеціалістів, які відповідають за зв'язки із громадськістю та просвітницьку роботу; проведення лісових форумів (зустрічі лісівників, громадян, обраних до парламенту та місцевих органів влади) [2; 3; 5]. Важливим також є те, що лісівники

посідають друге місце у рейтингу громадської довіри після пожежників, а діяльність лісового сектора та державної лісової компанії високо цінується громадянською.

Досвід Республіки Словаччина Україна може використати у питаннях реформування власності на ліси. В державі у приватній власності перебуває близько 15% лісів, 80% власників мають лісові угіддя площею менше ніж 5 га. Держава володіє 42% лісів, а фактично здійснює діяльність на значно більшій території (62% від загальної площі лісів країни) [6]. Таку ситуацію зумовлено неможливістю ефективного господарювання на невеликих приватних земельних ділянках, втратою досвіду та необхідних знань, а також відсутністю необхідних фінансових коштів у приватних підприємствах. Міністерству землеробства підпорядковується Лісовий департамент, на який покладено впровадження системи лісового адміністрування. Перебування великої частини земель сільськогосподарського і лісогосподарського призначення в приватній власності спонукало до об'єднання управління сільським і лісовим господарством у один орган виконавчої влади. Процес державного регулювання і контролю ускладнює висока розпорошеність лісової власності, робить неможливим ефективне ведення лісового господарства значної частини лісів країни. Спираючись на досвід Словацької республіки, необхідно добре поміркувати про передачу лісів України у приватну власність. Так передача земель лісогосподарського призначення в приватну власність має супроводжуватися дієвою політикою з управління такими лісами і ефективного ведення лісогосподарських робіт.

Аналізуючи лісову політику Республіки Туреччина (лісистість 26%), слід наголосити, що всі питання з ведення лісового і мисливського господарства з боку держави вирішує Міністерство лісового господарства. Йому підпорядковано 4 директорати, в обов'язки яких входить охорона лісу; лісовідновлення і реконструкція насаджень; контроль за поширенням ерозії; ведення господарства в національних парках і заповідниках [7]. Цікавим є досвід Республіки Туреччина із залучення до лісогосподарських робіт місцевих жителів, які проживають у селах, розташованих у лісі або поблизу лісу. Із метою підвищення зайнятості і рівня життя населення лісових селищ держава за пільговими цінами відпускає їм деревину і тим самим сприяє розвитку малого та середнього бізнесу. Кооперативи з перероблення деревини купують за пільговими цінами близько 25% пиловника, а жителі лісових селищ — дрова. Крім того, генеральний директорат зі зв'язків із лісовими селищами спрямовує свою діяльність на

розв'язання проблем із надання кредитів, позик та інших пільг, підтримки малого бізнесу у сфері деревообробки. Також законами Турецької Республіки передбачено передачу місцевим жителям та приватним інвесторам деградованих земель для лісорозведення. Власність на землю залишається за державою, а підприємець отримує право вільно використовувати отриманий прибуток [1].

Інтерес становить організація управління землями лісогосподарського призначення у Канаді та США. В основу системи управління землями лісогосподарського призначення Канади покладено принцип роздільного виконання функцій управління та ведення господарства. Функції управління виконують професійні державні структури, що діють від імені власника лісових ресурсів. Виробничу діяльність щодо використання і відтворення лісових ресурсів виконують підприємницькі структури.

Переважна більшість питань щодо управління землями лісогосподарського призначення Канади вирішується на рівні провінцій. На рівні округів основне завдання органів управління землями лісогосподарського призначення — складання середньо- та довгострокових планів використання і відтворення лісів за участю місцевого населення. Управління лісового округу поряд із складанням планів видає ліцензії на оренду земель лісогосподарського призначення з обмеженими правами лісокористувачів. На рівні лісових районів здійснюється основна організаційна робота з лісокористувачами, проводиться контроль за їхньою діяльністю щодо заготівлі деревини, штучного і природного поновлення лісів, їх захисту від пожеж та шкідників.

Лісове планування відіграє важливу роль в управлінні землями лісогосподарського призначення. На федеральному рівні розробляється Канадська національна лісова стратегія — це різнобічний документ, у якому наведено дев'ять стратегічних напрямів, спрямованих на взаємозв'язок екологічних, економічних та культурних аспектів лісового господарства. Канада у 1992 р. стала першою країною, в якій здійснювалося стале управління лісовим господарством на загальнодержавному рівні [8].

Управління федеральними землями лісогосподарського призначення в США здійснюється через систему органів федеральної виконавчої влади, що підпорядковані президентові країни. Управління лісовим господарством здійснюється за чотирирівневою системою (рис. 1).

На вищому, урядовому, рівні функції управління належать Федеральній лісовій службі, що входить до складу Міністерства

сільського господарства США. Для оперативного прийняття та реалізації рішень всі федеральні землі лісогосподарського призначення розділені на дев'ять територій, що є другим рівнем управління федеральними лісами.

Межі утворень устанавлюються винятково в інтересах ефективного управління землями лісогосподарського призначення і не збігаються з межами утворень штатів. Їх сформовано за подібністю кліматичних, лісовідновлюваних та екологічних умов, а також за зручністю використання без нанесення шкоди навколишньому природному середовищу.

На третьому рівні управління створено 156 лісових районів, що здійснюють основну організаційну роботу з управління федеральними лісовими господарствами. Адміністрація лісових районів продає експлуатаційні насадження на корені лісокористувачам на аукціонах; встановлює розміри кореневої плати; збирає платежі за лісові ресурси; організовує і фінансує виконання лісогосподарських робіт через систему контрактів, що укладаються з підприємницькими структурами.

На четвертому рівні управління діяльність Федеральної служби зводиться до контролю за реалізацією прийнятих на верхніх рівнях рішень. Органам управління федеральними лісовими господарствами в США на всіх рівнях (як і органам управління в провінціях Канади) законодавчо заборонено займатися будь-якою підприємницькою діяльністю. Компетенція Федеральної лісової служби поширюється тільки на землі лісогосподарського призначення, що перебувають у федеральній власності. До того ж федеральні закони і нормативні акти не поширюються на управління землями лісогосподарського призначення, що перебувають у власності штатів та приватній власності. Управління землями лісогосподарського призначення, що перебувають у власності штатів, як правило, здійснюється департаментами природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища, у складі яких організують спеціальні підрозділи з управління лісами.

Щодо мотивації раціонального лісокористування в США і Канаді більшість економістів дотримуються точки зору, що податкова система має бути нейтральною, справедливою і простою. У США та Канаді існують такі види податків лісового сектора економіки:

- сума земельного податку, що визначається, як правило, у відсотках від економічної вартості землі;
- податок на лісові насадження — це різновид податку на майно. Податкова система Канади розглядає лісові насадження не лише

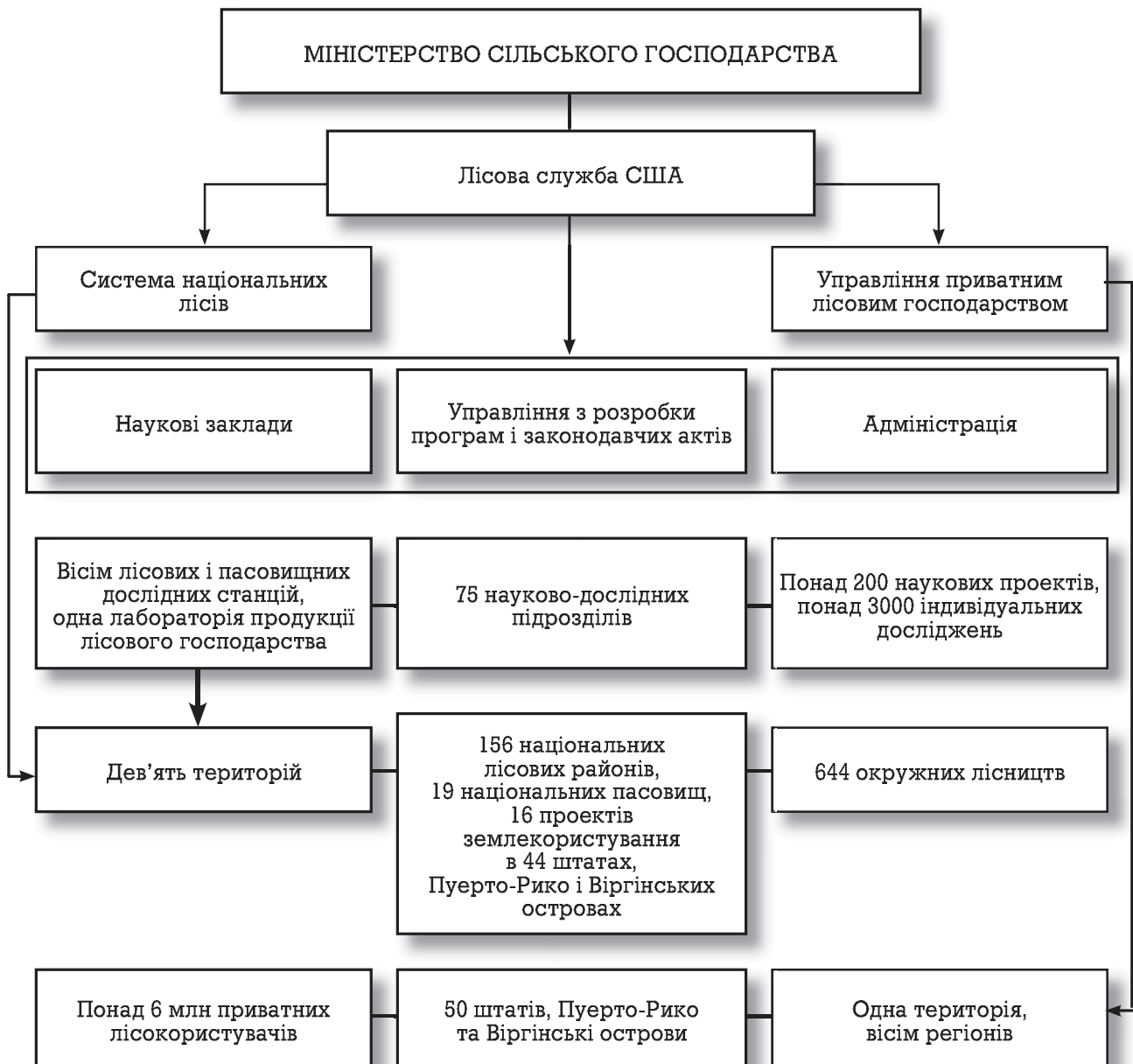

Рис. 1. Структура управління лісовим господарством США

як об'єкт природи, а і як майно, що підлягає оподаткуванню. Оскільки економічна вартість із збільшенням віку лісових насаджень зростає, розмір податку також збільшується;

- податки на лісозаготівлю. У системі цих податків виділяють такі види:
 - податок на зарезервовану державою деревину, що передається приватному сектору, вноситься в державний бюджет за право (ліцензію) заготовляти круглі лісоматеріали;
 - податок на вичерпний природний ресурс (до такого включають запаси деревини в лісі);

- податки на продані лісоматеріали стягуються урядом з приватних лісовласників за заготовлені лісоматеріали;

- податок на ліцензії на заготівлю деревини та орендні договори на лісокористування [8].

ВИСНОВКИ

У країнах з неоднорідними географічними та екологічними умовами, якою є й Україна, поділ лісових територій відбувається не за адміністративно-територіальною ознакою, а за подібністю кліматичних, рельєфних, екологічних умов. І відповідно до цього поділу, відбувається

диференціація у формуванні довгострокових цілей управління, підходів до ведення лісового господарства, збалансованого використання лісових ресурсів.

Більшість зарубіжних країн надає особливого значення плануванню використання земель лісогосподарського призначення, оскільки ця функція, по-перше, дає змогу визначити довго- та короткострокові цілі розвитку всієї галузі, по-друге, через неї здійснюється вплив громадськості на процес управління лісами. Використовується цілеспрямована податкова політика, щоб стимулювати лісовласників та інших суб'єктів лісогосподарської діяльності до раціонального та збалансованого використання земель лісогосподарського призначення відповідно до загальнодержавних стратегічних цілей.

Система управління землями лісогосподарського призначення в різних країнах побудована по-різному. Безперечно, для ефективного управління землями лісогосподарського призначення в нашій державі потрібно аналізувати як позитивний, так і негативний досвід інших країн. Адже навіть в деяких країнах Європейського Союзу землі лісогосподарського призначення перебувають на неналежному рівні, хоча лісистість у них значно вища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Толчанова З.О. Шляхи реформування лісового господарства України з урахуванням закордонного досвіду / З.О. Толчанова // Економіка України. — 2008. — № 7. — С. 103–107.
2. Леса и лесное хозяйство Польши / Л. Полякова, М. Попков, С. Кирилюк, С. Пивовар // WoodBusiness. — 2003. — № 2. — С. 22–25.
3. Дрова Украины / А. Воловецкая, А. Бобко, С. Шаренко, А. Савин // Бизнес. — 2005. — № 44. — С. 105–117.
4. Лісове господарство України: стратегія розвитку / За ред. акад. НАН України І.Р. Юхновського. Міжвідомча аналітично-консультативна рада з питань розвитку продуктивних сил і виробничих відносин. — К., 2003. — С. 18–20.
5. Мельник В. Любов до Батьківщини через любов до лісу / В. Мельник // Урядовий кур'єр. — 2007. — № 151 (3564). — С. 18.
6. Леса и лесное хозяйство Словацкой республики / Л. Полякова, М. Попков, Н. Савущик, С. Пивовар // WoodBusiness. — 2002 (№ 4), 2003 (№ 1). — Р. 18–19.
7. Леса и лесной сектор Турции [Електронне джерело]. — Режим доступу: www.fmssc.ua
8. Панаит Н.М. Лесное хозяйство в условиях реформ / Н.М. Панаит // Лесное хозяйство. — 2001. — № 5. — С. 22–23.

УДК 332.362

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РАЙОНУВАННЯ ЗАКАРСТОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ПРИДНІСТРОВСЬКОГО ПОКУТТЯ

Б.Б. Заячківська

аспірант кафедри земельного кадастру

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Досліджено вплив природних та економічних умов Придністровського Покуття на розвиток карстових процесів (на прикладі Городенківського району Івано-Франківської області). Запропоновано еколого-економічне районування земельних ресурсів закарстованих територій.

Ключові слова: земельні ресурси, земельно-ресурсний потенціал, водні об'єкти, еколого-економічне районування, рівень розораності, лісистість, карстові процеси.

Карстуючі породи займають близько третини суші планети [5, с. 4]. Незважаючи на те, що карстові прояви суттєво ускладнюють господарську діяльність, однак території їх поширення, у зв'язку з дефіцитом вільних земель, інтенсивно освоюються. Тому необхідно розробляти заходи щодо раціонального використання та охорони земельних ресурсів закарстованих територій.

Теоретико-методологічні, методичні та прикладні еколого-економічні аспекти організації використання і охорони земельних ресурсів досліджено в наукових працях таких відомих вчених: С.Ю. Булигіна, І.К. Бистрякова, Д.І. Бабміндри, Д.С. Добряка, Б.М. Данилишина, Й.М. Дороша, О.С. Дорош, П.Г. Казьмира, В.М. Кривога, А.Г. Мартина, Л.Я. Новаковського, А.М. Третьяка, О.Г. Тараріка, Ю.О. Тараріка,